

Publikasjoner kan også bestilles via nf@nforsk.no

Arbeidsnotat nr. 1004/06
ISSN-nr.:0804-1873
Antall sider: 24

Prosjekt nr: 1025
Prosjekt tittel: Forprosjekt: Dokumentasjon av lærlingbedrift
Oppdragsgiver: Nordland fylkeskommune

Pris :
kr. 50,-

Prosjekt Lærlingbedrift
Kartlegging av et prøveprosjekt på
entreprenørskap i fagopplæring

av

Erika Søfting
Gry Agnete Alsos

Nordlandsforskning utgir tre skriftserier, rapporter, arbeidsnotat og artikler/foredrag. Rapporter er hovedrapport for et avsluttet prosjekt, eller et avgrenset tema. Arbeidsnotat kan være foreløpige resultater fra prosjekter, statusrapporter og mindre utredninger og notat. Artikkel/foredragsserien kan inneholde foredrag, seminarpaper, artikler og innlegg som ikke er underlagt copyrighrettigheter.

FORORD

Dette arbeidsnotatet presenterer resultatene etter en kartlegging av prøveprosjektet Lærlingbedrift, som har pågått i Nordland Fylkeskommune mellom 2002 og 2006. Kartleggingen er gjort som et forprosjekt på oppdrag fra Nordland Fylkeskommune. Hensikten har vært å dokumentere erfaringene fra prosjektet. Denne dokumentasjonen vil danne grunnlaget for en senere evaluering av prosjektet.

Vi vil takke alle som har bidratt med sin tid for at vi skulle få et godt datagrunnlag i arbeidet. Dette gjelder først og fremst lærlingene som har deltatt i prøveprosjektet, og ansatte ved Meløy Videregående Skole. Disse er intervjuet, og har vist stor interesse og vilje til å dele sine erfaringer med prosjekt Lærlingbedrift. Takk også til Anton Hoff i Nordland Fylkeskommune, som har framskaffet våre skriftlige kilder, og vist stor interesse og engasjement underveis.

Bodø, april 2006

INNHALDSFORTEGNELSE

1	PROSJEKT LÆRLINGBEDRIFT	3
1.1	To modeller	4
1.2	Kilder	5
2	FIRE BEDRIFTER, SEKS LÆRLINGER, MANGE ERFARINGER.....	7
2.1	Cod Marine LB	7
2.2	Entreprenør torsk LB	10
2.3	Kantine ved Meløy vgs avdeling Glomfjord.....	12
2.4	Modell ”opplevelse” på Tysfjord Marine Farm.....	14
3	BETRAKTNINGER RUNDT ET PRØVEPROSJEKT: FEM UTFORDRINGER	16
3.1	Hvordan sikre god fagopplæring samtidig med opplæring i entreprenørskap?	16
3.2	Hvordan sikre god opplæring i entreprenørskap?	18
3.3	Formalisering av lærlingbedriftene	19
3.4	Hvordan organisere lærlingbedriftene slik at elevene får lære entreprenørskap gjennom erfaring uten at risikoen blir for stor for elever og skole?.....	20
3.5	Kan lærlingbedrifter organiseres slik at det kan bli mer enn et prosjekt i liten skala?	22
3.6	Problemstillinger til evaluering av prosjekt lærlingbedrift	23

1 PROSJEKT LÆRLINGBEDRIFT

Som et ledd i arbeidet med å gjøre Norge til et av verdens mest nyskapende land, er det et mål at elever, lærlinger og studenter skal få praktisk og teoretisk innsikt i entreprenørskap og entreprenørskapsprosesser. Det er lagt fram en nasjonal strategi for entreprenørskap i utdanningen, med formål å ”styrke individets evne til å utnytte muligheter i næringslivet og samfunnslivet for øvrig, og dermed legge grunnlaget for fremtidig økonomisk vekst og verdiskaping i Norge.”¹ Satsingen omhandler både utviklingen av personlige egenskaper og holdninger, og å skape kunnskap og ferdigheter. Nordland fylkeskommune følger opp denne satsingen, og har vedtatt en strategi for innovasjon og entreprenørskap i utdanning og opplæring. Dette gjør Nordland til et foregangsfylke når det gjelder entreprenørskap i utdanningen. Det satses på et sammenhengende utdanningstilbud i innovasjon og entreprenørskap fra barnehage til høgskole. Denne strategien kobles til den langsiktige utviklingen av et mer innovativt og konkurransedyktig næringsliv i Nordland, samt til regional utvikling og nyskaping.

Det viktigste virkemidlet både i den nasjonale og den regionale satsingen på entreprenørskap i utdanningen er elev-/ungdoms-/studentbedrifter i skolen. Her får elevene praktisk erfaring ved å gjennomføre en entreprenørskapsprosess fra idégenerering og bedriftsetablering til drift og eventuell nedlegging av bedriften. Denne metoden brukes både på grunnskole, videregående skole og høgskolenivå. I Nordland har man utvidet denne ordningen til også å omfatte lærlinger. Prøveprosjektet ble til gjennom et samarbeid mellom Meløy videregående skole og Nordland fylkeskommunes utdanningsavdeling. Etter innstilling fra Nordland fylkeskommunes utdanningsavdeling vedtok Yrkesopplæringsnemda i Nordland i 2002 å etablere et prøveprosjekt på entreprenørskap i fagopplæring, prosjekt ”Lærlingbedrift”. Prosjektet skulle løpe fra 2002 til 2004, og ble senere utvidet med ytterligere to år. Formålet var at et antall lærlinger skulle få tilbud om å gjennomføre sin læretid med et opplegg spesielt vinklet mot entreprenørskapsopplæring. Prøveprosjektet var et svar på fylkestingets anmodning om å ”Initiere tiltak som gjør det mulig å integrere entreprenørskap i lærlingordningen”. I Utdanningsavdelingas prosjektbeskrivelse fra 14.03.02, står det at innholdet i prosjektet skal være å: *gjennom samarbeide med bedrifter og lærlinger definere et læreinnhold i*

¹ Se mulighetene og gjør noe med dem! – strategi for entreprenørskap i utdanningen. 2004-2008. s. 5

entreprenørskap i fagopplæringen, og gi lærlinger kunnskap og opplevelser av entreprenørskap.

Gjennom etablering av de første lærlingbedriftene i Norge etter denne metodikken, gjøres det nybrottsarbeid. Nordland fylkeskommune er opptatt av at erfaringene fra forsøkene med lærlingbedriftene blir dokumentert for framtiden. Formålet med dette forprosjektet er å dokumentere dette arbeidet og herigjennom ”ta vare på” de erfaringer som er gjort slik at framtidige satsinger kan bygge videre på disse. I løpet av prøveprosjektet har i alt seks elever/lærlinger deltatt i prosjektet. Dette notatet er en kartlegging av prøveprosjektet, og en dokumentasjon av de erfaringer som er gjort i prøvetiden.

1.1 TO MODELLER

Det ble utviklet og utprøvd to modeller for entreprenørskap i fagopplæringen; modell 1 ”opplevelse” og modell 2 ”Drive business”. Modell 1 ble utprøvd i samarbeid med Kunnskapscenteret i Gildeskål og Modell 2 i samarbeid med Meløy videregående skole.

Modell 1 ”Opplevelse”

Dette er en modell der lærlingen gjennomfører sin læretid i en entreprenøriell bedrift. Det blir lagt vekt på at lærlingen skal delta i idé og produktutvikling, og få en helhetsforståelse av innovasjon og entreprenørskap gjennom deltakelse i et innovativt miljø. I en skisse over modellene fra utdanningskontoret beskrives den slik:

- Opplive entreprenørskap i en nyskapende bedrift
- Se muligheter
- Opplive nyutvikling
- Delta i idéutvikling
- Delta i produktutvikling
- Være en del av et entreprenørielt miljø – helhetsforståelse

Modell 2 "Drive business"

Denne modellen likner mer på ungdomsbedriftskonseptet. Her etablerer lærlingene bedrifter som de skal drive de to årene de er lærlinger. Modellen beskrives slik:

- Oppleve det å starte og drive lærlingbedrift
- Oppleve produktutvikling
- Utvikle forretningsidé
- Utvikle egne ideer
- Helhetsforståelse
- Skjønne og oppleve at det er mulig å starte sin egen virksomhet

Siden dette er et prøveprosjekt, har veien blitt til mens man har gått. For begge modellene har man forutsatt at utprøvingen skal bidra til å utvikle og beskrive et læreinnhold for lærlingbedrift. Modellene ovenfor var utgangspunktet, men som vi skal se i det følgende har gjennomføringen i de tre lærlingbedriftene som har inngått i prøveprosjektet, vært litt forskjellig. Det har blitt gjort tilpassninger etter lærlingenes personlige ønsker, og på grunn av andre praktiske og faglige utfordringer. Nye løsninger har kommet etter hvert som problemer og utfordringer har dukket opp.

1.2 KILDER

I alt seks lærlinger har deltatt i prøveprosjektet. Av disse har fem etablert bedrifter etter modell 2, "Drive buisness", fordelt på tre bedrifter. Den sjettede lærlingen har gjennomført sin læretid etter modell 1, "Opplevelse". Rapporten er i hovedsak basert på telefonintervjuer med fire av de seks lærlingene, samt nøkkelpersoner ved Meløy videregående skole. De to siste lærlingene har ikke vært tilgjengelige for intervju på grunn av et utenlandsopphold og jobb på båt. De som ble intervjuet, er lærlingene Pål Åge Gælok, Gaute Hilling, Anders Iversen og Kenneth Olsen. I tillegg har vi intervjuet rektor ved Meløy videregående, Torild Nilsen, avdelingsleder ved skolens avdeling på Inndyr, Anne Rita Kolberg, og tidligere avdelingsleder på Inndyr, Kjell Jakobsen. Det har ikke vært mulig å anonymisere informantene. De har imidlertid lest gjennom tekstene basert på intervjuet de gav, og godkjent disse.

I tillegg til intervjuene ligger en del dokumenter til grunn for rapporten. Fra Nordland Fylkeskommune har vi fått tilgang til de aktuelle lærlingenes lærekontrakter, prosjektets møtetreferater, avtaler som er inngått, prosjektbeskrivelse, en påbegynt rapportering, og diverse presentasjoner av prosjektet. I tillegg har vi fått kopi av en presentasjon av produktet Krølltorsk laget av Pål Åge Gælok, og en rapport fra Entreprenør Torsk.

2 FIRE BEDRIFTER, SEKS LÆRLINGER, MANGE ERFARINGER

Prosjekt lærlingbedrift har til nå omfattet fire bedrifter, som til sammen har involvert seks lærlinger. Bedriftene er:

- Cod Marine LB, startet av lærlingene Lise Marie Torrisen og Kenneth Olsen ved Meløy VGS avdeling Inndyr i 2003.
- Entreprenør Torsk LB, startet av Gaute Hilling og Anders Iversen ved Meløy VGS avdeling Inndyr i 2004.
- Lærlingbedrift Kantine, startet av Renee Cecilie Lihall ved Meløy VGS avdeling Glomfjord i 2004.
- Tysfjord Marine Farm AS, som med lærlingen Pål Åge Gæløk har deltatt i prosjektet etter modell 1, "Opplevelse".

Her gis en beskrivelse av lærlingbedriftene og de erfaringer som lærlinger og skoler har gjort gjennom arbeidet med disse bedriftene.

2.1 COD MARINE LB

Cod Marine LB ble etablert i 2003, av Lise Torrisen og Kenneth Olsen. De var elever ved Meløy videregående skole avdeling Inndyr. Dette var skolens første lærlingbedrift, men man hadde tidligere hatt ordinære lærlinger ved skolen.

Lærlingene i Cod Marine hadde lyst å ta de nautiske fagene på VKI samtidig som de drev lærlingbedriften. Kenneth forteller at han allerede hadde tatt VKI Akvakultur, da han bestemte seg for å ta de nautiske fagene på VKI Fiske og fangst. Tilbud om å være lærling under prøveprosjektet fikk han på bakgrunn av at han hadde gått VKI Akvakultur. Siden han allerede hadde ett VKI kurs, trengte han ikke å ta allmennfagene på Fiske og Fangst, noe som førte til at han fikk en del timer til overs. Han så lærlingbedriften som en mulighet til å få bruke denne tiden på noe spennende og interessant. Opplegget for denne lærlingbedriften ble dermed delt opp, slik at de jobbet 60 % i lærlingbedriften, og de resterende 40 % tok de som studier. Man fulgte ellers opplegget til ungdomsbedrifter, bare at lærlingbedriften ble

gjennomført i en mye større skala. Da de skulle etablere lærlingbedriften, var det meningen at de skulle registreres i Brønnøysund registeret, på lik linje med ungdomsbedrifter. Men de fikk ikke registrering på samme vilkår som UB. Det var ikke lett å få forståelse for hva lærlingbedrift var, og hvordan det skilte seg fra ungdomsbedrifter. Til slutt fant man en løsning på organiseringen ved at lærlingbedriften ble lagt som en aktivitet hos Meløy videregående skole.

Lærlingene fikk sin lærlinglønn fra skolen. Egenkapitalen/startkapitalen de trengte for å komme i gang med bedriften, blant annet til kjøp av yngel, ble bevilget av Nordland Fylkeskommune, som forskutterte beløpet. Fylkeskommunen hadde pengene helt fram til kjøpet av yngel, men det var Cod Marine som administrerte pengene. Det var de som sammen med faglig ansvarlig Kjell Jakobsen bestemte seg for å drive torskeoppdrett, fant en selger og forhandlet pris. Når kjøpet var ferdig forhandlet, overførte fylkeskommunen pengene. Ifølge Kjell Jakobsen skulle bevilgningen fra Nordland Fylkeskommune skulle tilbakebetales etter salg, mens et eventuelt overskudd skulle deles halvt om halvt mellom skolen og lærlingbedriften. Lærlingene sto ikke personlig ansvarlig ved tap. Et eventuelt underskudd skulle dekkes av skolen og Nordland Fylkeskommune.

Bedriften skulle drive torskeoppdrett i skolens anlegg. Torsk var en relativt ny art for oppdrett på denne tiden, og lærlingene var med på et nyskapende prosjekt i en bransje som fremdeles var i støpeskjeen. Det var på mange måter et ambisiøst prosjekt, men optimismen knyttet til torsk som oppdrettsfisk var stor. Med det opplegget man bestemte seg for, var det nødvendig med stor startkapital, fordi innkjøp av fiskeyngel er dyrt. Dessuten tar det 3-4 måneder for å få alt på plass; kjøp av yngel, frakt, foravtale og programvare for foring. Alt må forhandles om, og det er ikke alltid like lett å finne tak i yngel på markedet. Da Cod Marine LB fikk tak i fisk, fikk de levert for lite, mye mindre enn de hadde bestilt. Det ble lovet fra leverandøren at de skulle få mer senere. Men så gikk leverandøren konkurs, og de fikk ikke mer yngel likevel. Det hadde ingen hensikt å melde krav i boet, så yngelen måtte regnes som tapt.

Produksjon av settefisk for torskeoppdrett er en lang prosess. Det tar ett år fra man kjøper yngelen til den er klar for videresalg til utsett i merder. Først når fisken selges, ser man hva resultatet blir, og i løpet av året kan mye skje. Uvær, strømstans, diverse sykdommer og dødelighet under frakt er utfordringer oppdretteren må takle. I tillegg er det store svingninger i markedet, og prisen man kan få for ferdig settefisk kan variere. Kenneth forteller at Cod

Marine møtte på en del utfordringer underveis, men at prosessen var spennende og lærerik. Det var mange ting å sette seg inn i og mye måtte på plass før man kom ordentlig i gang med oppdrettsaktiviteten. De fikk etter hvert en bra foravtale med Ewos, og Brødrene Vingen vaksinerte fisken etter et halvt år. Utfordringene ellers var for eksempel at de måtte prøve å holde jevn størrelse på fisken, fordi det antas at torsken er kannibalistisk, slik at ujevn størrelse kan føre til at de eter hverandre. Mye av arbeidet var vanskelig fordi utstyret skolen disponerer ikke er topp moderne. Cod Marine LB gikk likevel med overskudd da de solgte fisken etter ett år. Planen var opprinnelig at de skulle selge noe, og beholde noe til de var slakteferdig fisk.

Men Cod Marine LB ble drevet i bare ett år. Den ene av lærlingene hadde ifølge skolen planer om selv å kjøpe ut torsk fra bedriften etter ett år, for å sette den ut i farens oppdrettsanlegg og oppdrette den videre selv. Da farens anlegg gikk konkurs og ble oppkjøpt etter at Cod Marine hadde drevet i nesten ett år, måtte planene revurderes. Lærlingen ønsket nå å bli ordinær lærling innen de nautiske fagene. Fagene var bestått med godt resultat, og lærlingen hadde tilbud om en attraktiv lærlingplass på båt. Ifølge lærlingen selv hadde det å fortsette med Fiske og Fangst vært intensjonen hele tiden. Den andre av lærlingene ønsket ikke å fortsette driften alene. Dermed brøt lærlingene kontrakten, la ned bedriften, og gikk over til å bli ordinære lærlinger. Lærlingene avsto fra å ta ut overskudd fra Cod Marine etter at de brøt kontrakten. De begynte i attraktive lærlingplasser på henholdsvis Selvåg Senior, en av de store ringnotsnurperne i Nordland, og havforskningsskipet Johan Hjort. De er ferdige med læretiden sin sommeren/høsten 2006.

Erfaringen med lærlingbedrift var på ingen måte mislykket eller bortkastet selv om lærlingene i Cod Marine valgte å avbryte etter ett år. Ifølge Kenneth var lærlingbedriften absolutt en verdifull erfaring. Men man må ha tid til å holde på med det. Kenneth og Lise hadde knapt med tid, fordi de hadde skolefagene ved siden av. Kenneth forteller at det var de nautiske fagene som var viktigst for ham, og lærlingbedriften måtte komme i andre rekke. Faglig ansvarlig for lærlingene i Cod Marine, Kjell Jakobsen, mener at opplegget med å ta nautiske fag i kombinasjon med lærlingbedrift var litt vel ambisiøst. Å drive oppdrett betyr kontinuerlig oppfølging, og blant annet helgearbeid. De nautiske fagene er også svært krevende, og det ble til tider for mye å både skulle følge opp anlegget og levere faglig. Kjell Jakobsen, som var faglig ansvarlig for lærlingene, sier følgende:

Disse elevene hadde ambisjoner og evner, og var ærekjære i forhold til de faglige på nautiske fag VKI. Siden de var pliktoppfyllende og innstilt på å levere godt også faglig, endte det med at de ofte jobbet nærmere 160 %. Særlig på våren i eksamenstiden ble de veldig sliten, nesten utbrent. Nautiske fag er også de mest krevende og teoritunge innen Fiske og Fangst VKI. Det viser seg i ettertid at de kan bli vel harde i kombinasjon med lærlingbedrift, som krever mye tid og ansvar.

2.2 ENTREPRENØR TORSK LB

Entreprenør Torsk LB ble etablert i august 2004, av Gaute Hilling og Anders Iversen. Bedriften var tuftet på samme modell som Cod Marine. Lærlingene ville kjøpe torskeyngel og ale den opp i skolens praksisanlegg i ca. ett år, for så å selge den videre. De fikk kr 200 000 fra Nordland Fylkeskommune. Pengene var hovedsakelig beregnet på innkjøp av torskeyngel, men i tilsagnsbrevet skriver Fylkeskommunen at beløpene skal inngå i en "egenkapital/kapitalbase" som skal videreføres til nye "generasjoner" av prosjekt lærlingbedrift.

I september 2004 satte bedriften inn annonse i Intrafish, og annonserte at de var interessert i å kjøpe torskeyngel. Det var lite torskeyngel på markedet på det tidspunktet, og de fikk få henvendelser. De sjekket også direkte hos en del selskaper, men ingen hadde den størrelsen på yngelen og/eller de kvanta bedriften var ute etter.

Da Entreprenør Torsk LB kjøpte sin yngel, var salgsprisen på settefisk nesten ti kroner, mens den nå er under fem. Bedriften hadde regnet med å selge 90 % av de 60 000 yngel de kjøpte. De solgte under 50 % på grunn av høy dødelighet. Det var mange grunner til dødeligheten. For det første ankom fisken fra Bergen under en storm, og lossingen fra vogntog til kar ble ikke så skånsom som de kunne ønske, og en del av fisken døde. Sommeren 2005 var det strømstans i åtte timer. I det midlertidige anlegget ved skolen fungerer ikke pumpeanlegget helt godt, fordi pumpene står for høyt i forhold til fjærenivået. Derfor kan et strømprudd være fatalt. Ved strømstansen måtte de jobbe intenst for å få torsken til å overleve. Alle måtte trå til. Lærlingene fikk hjelp av vaktmester og røkter. Det kunne gått galt, men det gikk bra. I løpet av samme sommer fikk fisken to sykdomsutbrudd, såkalte vibroseangrep. Vibrose er en bakterie som lever naturlig i vannet, men som kan bli dødelig for fisken dersom den ikke er godt nok vaksinert, dersom yngelen har for dårlig kvalitet eller fisken er stresset. Sykdomsutbrudd behandles med medisin, men for å unngå høy dødelighet må utbruddet

oppdages tidlig. De to utbruddene hos Entreprenør Torsk LB endte med ganske høy dødelighet. Dødeligheten kan ikke uten videre skyldes på lærlingene. Men det er klart at kunnskap, rutine og kontinuerlig oppmerksomhet på fisken har mye å si for å oppdage sykdom raskt. Lærlingene må etter hvert lære seg hvordan man kjenner igjen sykdomstegn. Som Gaute Hilling selv formulerer det:

Vi fikk dessverre sykdom på fisken, så det var ikke særlig artig å være selger. Men nå skal det sies at det er ikke mange i Norge som får til å tjene penger på torsk. Det var dristig satset, og vi visste det var vanskelig, men det var utrolig lærerikt. Det er viktig i vårt yrke å følge med på fisken, og oppdage det raskt når den får sykdom. Første gangen vi fikk det, skjønnte vi ikke hva det var. Fisken mistet appetitten, vi fikk mye død fisk, og så ringte vi veterinæren og fant ut at det var sykdom. Mens andre gangen så oppdaget vi det raskt, og skjønnte med en gang at fisken var syk. Da bestilte vi veterinær med en gang, og fikk berget det meste av fisken. Så det er erfaringer du tar med videre. Du hadde ikke fått de samme erfaringene i en vanlig læreplass, for det ville sannsynligvis ikke ha vært du som tok slike avgjørelser da.

Ifølge budsjettet hadde de tenkt å tjene kr 400-500 000 på salget av torsken. Dette gikk imidlertid ikke helt etter planen. De solgte fisken rett før jul 2004, og fikk så vidt over kr 150 000 for den. Anne Rita Kolberg, som er faglig ansvarlig for lærlingene, påpeker at dette er en bransje der mye kan gå galt underveis. Dersom man går med underskudd, eller overskuddet blir mindre enn forventet, er det ikke nødvendigvis noe lærlingene kan noe for. Den store dødeligheten på første generasjon med torskeyngel, kombinert med prisfallet på torsk, gjorde at inntektene fra salget på langt nær ble så store som det var budsjettet med.

Torskeyngel er vanligvis ikke å få tak i på markedet før i januar-februar. Pengene fra salget, som egentlig utgjorde Entreprenør Torsks egenkapital, sto dermed på skolens konto ved årsskiftet. Beløpet kunne ikke øremerkes til lærlingbedriften, og når årsoppgjøret kom forsvant de inn i regnskapet til hele Meløy Videregående, som totalt ikke gikk i overskudd. Dermed var pengene borte. Fylkeskommunen var ikke villig til å gå inn med mer penger, så det andre året i lærlingbedriften ble noe amputert. Det ble ikke kjøpt inn ny generasjon med torskeyngel, og lærlingene fikk ikke sjansen til å bruke lærdommen fra det første året. Nå har skolen og lærlingene et godt samarbeid med Gifas, Gildeskål Forskningsstasjon. Lærlingene arbeider på deres anlegg annen hver uke. På den måten får de et fullstendig læreopplegg, ved å være på både matfisk og settefiskanlegg. Både skolen og lærlingene selv er svært fornøyd

med samarbeidet med Gifas, og opplegget der kompletterer det faglige utbyttet til lærlingene på en svært god måte. I intervjuene sier lærlingene og de ansvarlige på skolen at med dette opplegget, får lærlingene en fullverdig fagopplæring. I tillegg får de en entreprenørskapskompetanse som ingen ordinære lærlinger kan matche. På lærlingbedriftens anlegg på skolen har de dette året litt laks og steinbit, og har nettopp kjøpt noe røyerogn som de er i gang med å ale fram. Med andre ord har de fremdeles drift i bedriften, men lærlingene og skolen synes det er veldig synd at det ikke ble mulig å gjennomføre ett år til med torsk, slik planen var.

2.3 KANTINE VED MELØY VGS AVDELING GLOMFJORD

Renee Cecilie Lihall er lærling ved Meløy videregående skole, avdeling Glomfjord. I tillegg til å være lærling har hun hatt lærlingbedrift og drevet kantinen ved avdeling Glomfjord. For å nå målene i læreplanen har en hatt et samarbeid med Ørnes hotell. Renee har hatt oppfølging av faglært kokk både ved avdeling Glomfjord og ved Ørnes hotell. I tillegg har hun hatt en assistent sammen med seg i kantina.

Det startet med at skolen hadde lyst å prøve lærlingbedrift, og var interessert i å gjøre noe med kantinedriften samtidig som de tok i bruk det nye skolebygget. Meløy Videregående har ikke kokkelinje, så de tok kontakt med opplæringskontoret, og sjekket opplæringslistene sammen med dem på jakt etter kokkelærlinger som de kunne tilby lærlingplass innenfor prosjekt lærlingbedrift. Avdelingen i Glomfjord hadde ikke hatt lærling i kokkefaget tidligere. Renee var fra Glomfjord, og sto på listen til Opplæringskontoret. Meløy videregående skole inviterte henne til intervju, og hun fikk plassen. Så laget skolen et opplegg for henne i samarbeid med Ørnes Hotell.

I utgangspunktet var det meningen at Renee skulle drive kantine og catering i sin lærlingbedrift i tillegg til å være lærling ved skolen og Ørnes hotell. Men det viste seg at det ikke ble så enkelt å få til delingen mellom egen bedrift, kantine og hotell, og det ble gjort en del justeringer underveis. Når lærlingen er på hotellet, mister man kontinuiteten i skolekantina. Samtidig mener skolen at det ble for mye arbeid med påsmøring og salg, og for lite rent kokkefaglige oppgaver for lærlingen når hun hadde ansvar for hele kantinedriften. Derfor har skolen kommet fram til at lærlingbedriften blir en cateringbedrift som leverer sine produkter til skolens kantine. Kantina har nå fast bemanning som blant annet tar seg av en del

påsmøring, kassesalg og så videre, og lærlingen får bruke mer av tiden sin på å lage mat. Hun leverer brødvarer, varmmat og en del andre produkter til skolekantinen. Med denne løsningen får lærlingen mer tid til rent kokkefaglig arbeid.

I tillegg til disse faglige justeringene, har det særlig vært økonomi og regnskapsføring som har bydd på utfordringer for lærlingen. For det første hadde ikke skolen ventet at lærlingbedriften skulle ha så stor omsetning. Størrelsen på omsetningen skapte utfordringer i forhold til regelverk og i forhold til kravene til regnskapsføring og økonomistyring. Man hadde ikke et godt nok system for kantineregnskapene på skolen og hos fylkeskommunen. Det at skolekantinen ikke hadde kasseapparat før en god stund etter at lærlingbedriften hadde startet opp driften, var også et teknisk problem. Det hadde utvilsomt vært lettere for lærlingen om hun hadde hatt et kasseapparat fra dag en.

Den tredje store utfordringen var at skolen trodde at elevene på kokkelinja kunne mer om økonomi og regnskap enn det viste seg at de gjorde. En ting er å kunne kalkulere priser, men det er noe helt annet å føre et regnskap og ha kontroll på økonomistyringen i en bedrift. En stund hadde lærlingen regnskapet for hele kantinedriften ved skolen, og det ble alt for mye. Nå føres regnskapet over skolens regnskap, i samarbeid med Fylkeskommunen. I tillegg lager lærlingbedriften sitt eget skyggeregnskap, for at hun skal lære seg regnskapsføring. Nå har undervisning i økonomi kommet på plass. Alle lærlingene på skolen, også de på avdelingen på Inndyr, får nå undervisning i økonomi to timer i uka. Torild Nilsen, rektor ved Meløy Videregående skole sier dette om økonomiundervisningen:

Det tok litt tid før vi fikk på plass økonomiundervisning for lærlingbedriftene. Dette fikk vi til i samarbeid med fylkeskommunen. Regnskapskurset kom for seint i gang, og lærlingene sier selv at dette burde de hatt ved starten. Det tok ett års tid før man landet på en modell vi synes fungerer. Nå er vi enige i at økonomiundervisning skal inngå i opplegget. Dersom vi skal ha ny lærling til høsten, noe vi håper på, så skal dette være på plass fra starten. Men alt i alt mener jeg prosjektet har vært vellykket selv om det har vært enkelte ting vi har måttet justert underveis.

2.4 MODELL ”OPPLEVELSE” PÅ TYSFJORD MARINE FARM.

Pål Åge Gælok har deltatt i prosjektet som lærling på Tysfjord Marine Farm. Gælok har deltatt etter modell ”opplevelse”, og ble koplet inn i lærlingbedrift prosjektet noen måneder ut i læretiden. Ideen om deltakelse kom fra Kjersti Meland på Kunnskapssenteret i Gildeskål. Hun spurte om Pål Åge og Sigurd Rydland som eier bedriften, om de hadde noen ideer, og om de ville være med på et slikt prosjekt. Tysfjord Marine Farm var en enmannsbedrift før Pål Åge kom inn som lærling. Han har dermed vært godt integrert i bedriften fra første stund. Men gjennom Prosjekt Lærlingbedrift ble det mer fokus på at han skulle lære om entreprenørskap, og det gjorde han først og fremst gjennom å være med på å utvikle et nytt produkt; Krølltorsk. Dette arbeidet innebar, foruten produktutvikling, blant annet utvikling av nye slaktemetoder og etablering av et marked for det innovative produktet.

Ideen bak Krølltorsk var noen år gammel, men man hadde ikke hatt muligheten til å utvikle ideen videre, fordi produktet krever spesielle vilkår, som for eksempel nærhet mellom oppdrettsanlegg og videreforedlingsanlegg. Ideen bak Krølltorsk er at det skal gå minst mulig tid fra fisken slaktes til den selges for eksempel i Oslo. Produktet skal være så nært som mulig opp til blodfersk torsk. Dette oppnår man ved at å forkorte tiden mellom slakt og ferdig pakking av fisken vesentlig. I tillegg skal fisken ha en viss størrelse (ca 2 kg.), og den skal sløyas på en spesiell måte. Fisken sendes så i kasser med is, sammen med lever, rogn og hode, til kunden. Prisen er relativt høy siden dette er et kvalitetsprodukt. I tillegg slaktes Krølltorsken ett år før annen torsk for salg (på ca 3-3,5 kg). Dermed sparer man ett års foring på fisken. En annen fordel er at Krølltorsk kan slaktes og leveres hele året, sesong har ingen betydning. Det tok omtrent ett år å få produktet godt etablert i markedet. Andre året doblet de omsetningen.

Gjennom deltakelse i prosjektet ble Pål Åge mer involvert i driften. Han ble mer motivert til å delta aktivt og få innblikk i mange sider ved driften. Sigurd involverte ham også mer, blant annet i regnskapsføring. Regnskapene som gjaldt Krølltorsk fikk Pål Åge full innsikt i, slik at han fikk forståelse av økonomien i prosjektet. Det som skilte seg fra vanlig lærlingopplegg er vanskelig å sette fingeren på, for mye hadde de nok gjort uansett. Men det ble mer fokus på entreprenørskap og innovasjon, og det er ikke sikkert de hadde fått utviklet Krølltorsk så bra hvis de ikke hadde deltatt i prosjekt lærlingbedrift. Pål Åge sier han har lært å være med på

nytenking, og på produktutvikling med alle ledd det innebærer. Effektivisering av arbeidet, dialog med foredlingsbedrift og kunder, og tilpassninger til deres behov og ønsker, arbeid for å oppnå best mulig lønnsomhet uten å gå på bekostning av kvalitet, og innsikt i krav fra for eksempel Mattilsynet er bare noe av det han nevner av erfaringer og lærdom. Gjennom prosjektet fikk han også følge et parti Krølltorsk hele veien fram til fiskedisken i Oslo. Det dukket hele tiden opp nye muligheter til forbedringer, ved tilpassing av størrelse, mer effektiv eller bedre pakking, eller justeringer etter kundens behov. Pål Åge er glad han fikk delta i dette prosjektet. Gjennom det fikk han bidra og delta mer aktivt i bedriften, og det gjorde læretiden mer interessant.

I forbindelse med et treff for lærlinger på Fauske, ble Pål Åge spurt om han kunne presentere Krølltorskprosjektet. Det gjorde han, og laget en presentasjon. Han sier det var bra å måtte dokumentere erfaringene skriftlig. Det meste av prosessen i bedriften foregikk muntlig, og når man da skal samle dette i en skriftlig presentasjon, blir man bevisstgjort og går gjennom en egen læreprosess ved å oppsummere. Dette synes Pål Åge var veldig nyttig, og han mener det bør gjøres til et fast innhold i denne modellen. Han foreslår å arrangere et treff der alle lærlingene samt fylkeskommunen møtes, og der alle presenterer sine bedrifter eller opplegg for hverandre. Det er fint å kunne strekke seg etter et mål som dette, og vite at du skal presentere arbeidet du har gjort for noen enten i et innlegg eller for eksempel en artikkel.

3 BETRAKTNINGER RUNDT ET PRØVEPROSJEKT: FEM UTFORDRINGER

Prosjekt lærlingbedrift er et nybrottsarbeid både for Nordland fylkeskommune, for Meløy videregående skole og for lærlingene som har deltatt. Prosjektet har vært preget av mye av det som kjennetegner mange forsøksprosjekter: Ingen visste helt hva de ga seg ut på da prosjektet ble startet, og mye har blitt til underveis etter hvert som man har gjort seg erfaringer. Både skolen, lærlingene og muligens også fylkeskommunen har lært en del i løpet av prosjektet. Det er gjort mange erfaringer som det kan bygges videre på ved en eventuell videreføring av prosjektet. Vi diskuterer noen av disse erfaringene her.

Formålet med forprosjektet har først og fremst vært å dokumentere det som har skjedd i prosjekt lærlingbedrift og de erfaringene deltakerne har gjort seg. Den informasjonen som er samlet inn har blitt referert og sammenstilt. Det har ikke vært gjort noen forskningsmessig analyse av informasjonen, men sammenstillingen gir likevel rom for å gjøre noen refleksjoner og betraktninger omkring en del sentrale temaer. De betraktningene vi gjør er delvis basert på deltakernes erfaringer slik de framkommer i intervjuene, og dels på refleksjoner vi som forskere gjør oss på basis av den informasjonen som er samlet inn. Vi har organisert dette som betraktninger rundt noen utfordringer

3.1 HVORDAN SIKRE GOD FAGOPPLÆRING SAMTIDIG MED OPPLÆRING I ENTREPRENØRSKAP?

Lærlingbedriften snur på mange måter opp ned på rollen som lærling. Lærlingens rolle i en bedrift er oftest klart definert. Lærlingen er underordnet i bedriften, og han eller hun har et fastsatt opplegg de skal følge, som ender opp i en fagprøve som skal vise om de har lært det de skal. De har også en læremester i bedriften som har ansvaret for at lærlingen får den læringskurven han/hun skal ha. I lærlingbedriften er lærlingene selv ledere i sin bedrift, og det er lærlingene selv som har ansvar for å organisere arbeidet. Derfor mener både skolen og lærlingene som har deltatt i prøveprosjektet at det er personavhengig hvordan konseptet lærlingbedrift fungerer. En av lærlingene sier at lærlingbedrift kan anbefales hvis man er

innstilt på å gjøre det ordentlig, men man må vite at det er tyngre og krever mye mer enn å være vanlig lærling. Man bør være spesielt motivert, og ha evnen og viljen til å være selvstendig. Men er disse kriteriene oppfylt mener de involverte at det faglige utbyttet av lærlingbedrift er større enn i en vanlig læretid. Siden det er lærlingen selv som legger rammene og som deltar i eller utfører alle typer arbeidsoppgaver lærer man også mer.

Graden av selvstendighet i opplegget stiller imidlertid helt spesielle krav til det faglige rammeverket rundt lærlingen. Det har jo også vist seg i løpet av dette prosjektet at kontakten med en bedrift som kan tilby de delene av den faglige opplæringen som lærlingbedriften ikke rommer, har vært viktig. Samarbeidet skolen og lærebedriftene har hatt med Gifas og Ørnes Hotell har vært bra. Det er også gjennom disse bedriftene lærlingene skal avlegge fagprøvene sine. Hvor omfattende denne delen av opplegget bør være, burde vurderes, herunder spørsmålet om kontakt med en eksisterende bedrift skal være en del av det formaliserte opplegget rundt lærlingbedrifter.

Et annet spørsmål er om lærlingbedrifter bør være begrenset til fagområder som skolen som har ansvaret for lærlingen, har fagkompetanse innen. Hvor sterk faglig forankring trenger lærlingbedriften å ha til skolen? Dette er et spørsmål som blir særlig relevant når skolen ansetter en lærling i lærlingbedrift på et fagområde som skolen ikke selv har i sitt fagtilbud, slik tilfellet er med avdelingen i Glomfjord og Renee Cecilie Lihall. Utfordringen her ligger både i skolens faglige oppfølging og opplæring av lærlingen, men også i forhold til den delen av læreprosessen som foregår gjennom deltakelse i et arbeidsfellesskap eller kollegium. Dette gjelder alle typer lærlingbedrifter. Dersom lærlingen helt mangler kolleger innen sitt fag på skolen, kan man da risikere å miste et viktig ledd i læreprosessen? Lærlingene vi har intervjuet, mener selv at de til en viss grad får ”den kollegiale kontakten” i den bedriften de er ”ordinære” lærlinger i. Dette er likevel en faktor som bør vurderes i lys av hva som sikrer et fullverdig faglig opplæringsløp.

Den siste utfordringen i forhold til fagopplæringen i opplegget, er kontakten med arbeidslivet. Det er ofte slik at lærlingens innpass til sitt første ordinære ansettelsesforhold kommer gjennom den bedriften lærlingen gjennomfører fagopplæringen i. Når man gjennomfører fagopplæringen i en lærlingbedrift, mister man i praksis denne innfallsporten til arbeidslivet. I intervjuene i forbindelse med denne kartleggingen, kom det fram det forskjellige holdninger til dette. Noen mente lærlingene som har drevet lærlingbedrift har svært gode odds i forhold

til arbeidsmarkedet, fordi de har gjort erfaringer og tilegnet seg kunnskap som få andre nyutdannede har. Dessuten har de gjerne gjennom driften av lærlingbedriften vært i kontakt med mange bedrifter innen næringen, i rollen som seriøse aktører. Andre var mer usikker på hvordan dette kunne slå ut når man skulle ut på arbeidsmarkedet. Ingen av lærlingene som har deltatt i prosjektet har så langt startet sin jakt på første jobb, dette skjer først høsten 2006. Hvordan bedriftene mottar disse lærlingene, og hvilken vekt erfaringen fra lærlingbedrift kan få i jobbsøkningsprosessen, vil vi kunne se først da.

3.2 HVORDAN SIKRE GOD OPPLÆRING I ENTREPRENØRSKAP?

Formålet med prosjekt lærlingbedrift er å teste metoder for opplæring i entreprenørskap i løpet av læretiden. Det er da sentralt å vurdere hvordan opplæringen i entreprenørskap har fungert og hvordan den eventuelt kan forbedres. For å sikre en god entreprenørskapsopplæring, har man lagt vekt på at lærlingene skal få entreprenørskaps erfaring, i tråd med filosofien bak Ungt entreprenørskap og deres programmer. Denne formen for læring er annerledes enn ordinær undervisning og stiller andre utfordringer til lærer/faglig ansvarlig (Alsos, Rasmussen og Rønning, 2005). Læresituasjonen er også annerledes enn den tradisjonelle lærlingrollen (som nevnt ovenfor). Det lager utfordringer til skolesystemet når nye læresituasjoner skal utformes. Å lære entreprenørskap gjennom erfaring krever en stor grad av frihet for lærlingen, samtidig som det bør finnes en god og aktiv veileder til stede (Alsos, Rasmussen og Rønning, 2005). Det er verdt å se nærmere på hvordan skolen har løst dette og hvordan det har fungert.

Når det gjelder sikring av god entreprenørskapslæring, er det særlig ett poeng som blir trukket fram av mange av informantene, nemlig at man bør ha gode arenaer for utveksling av erfaringer. Lærlingentreprenørene ønsker seg møteplasser der de kan diskutere med andre, og ha mulighet til å reflektere over egne erfaringer. De ønsker også tettere kontakt med fylkeskommunen, en arena der man møtes og evaluerer etter hvert. Dette er også meldingen fra de ansatte ved Meløy videregående. Møter underveis i prosessen mellom lærlinger, skole og fylkeskommunen, der man kan informere og diskutere, har vært et savn. Pål Åge Gælok lanserer en ide om å samle lærlingene til seminar noen ganger i løpet av læretiden. Han mener at gjennom å skulle presentere arbeidet sitt for andre, går man gjennom en egen læreprosess,

der man reflekterer over egen entreprenørskapslæring. Ved å arrangere slike seminarer vil man få et forum der man kan få et konkret fokus på entreprenørskap. Dessuten vil slike seminarer sikre lærlingene ”kollegaer” og et forum for faglig diskusjon som de i dag tilsynelatende mangler.

Et annet virkemiddel som kan vurderes er en mentorordning a la den som finnes for ungdomsbedrifter. Gjennom en engasjert mentor med bakgrunn i egen bedrift eller med god kjennskap til entreprenørskap fra andre områder, kan lærlingene få oppfølging og kunnskap utover det som skolen eller lærebedriften kan tilby.

3.3 FORMALISERING AV LÆRLINGBEDRIFTENE

Lærlingbedrift har til nå ingen formell status, på samme linje som ungdomsbedrifter. Det betyr i praksis at disse bedriftene vil bli regnet som ”ordinære” bedrifter dersom de skulle etableres som egne enheter. En slik etablering ville medføre økonomisk og juridisk ansvar for den som etablerer for eksempel et enkeltpersonsforetak. Dersom dette ansvaret skulle begrenses måtte det etableres for eksempel et aksjeselskap. Da ville de komme krav i form av innbetalt aksjekapital, regnskaps- og revisjonsplikt, krav om styre med juridisk ansvar, m.m. Måten man har løst dette problemet på i de tre lærlingbedriftene, er at de ikke er etablert som egne enheter men som aktiviteter med Meløy videregående skole som ”eier”. Meløy videregående skole er da den juridiske enheten som er avtalepart og som har det økonomiske og juridiske ansvaret. Dette innebærer blant annet at lærlingbedriftenes regnskap er ført gjennom skolens regnskap, at det er skolen som i realiteten inngår avtaler med leverandører og kunder, og at det er skolen som utbetaler lønn til lærlingene. Dette er også årsaken til at Entreprenør Torsks kapitalbase kunne ”forsvinne” inn i skolens underskudd for den samlede virksomheten.

Et spørsmål som bør vurderes er hvorvidt en organisering som underbruk av skolen er den ”riktige” organiseringen for lærlingbedriftene. For det første har dette betydning for hva elevene lærer, siden skolens administrasjon har tatt seg av det økonomiske og avtalemessige. Dette har ført til at det i alle fall for enkelte av lærlingbedriftene, har det vært vanskelig for lærlingene å ha oversikt over økonomien. Nå er det imidlertid en slik organisering ikke til hinder for at man kan lage en situasjon som simulerer etablering av en egen bedriftsenhet. Dette ville innebære at det føres eget regnskap for lærlingbedriften, evt. ved hjelp av innleid

regnskapsfører, at bedriften har egen bankkonto som bedriftslederne har tilgang til (evt. i samråd med kontaktlærer), at bedriften gis myndighet til å inngå egne avtaler på vegne av skolen på gitte områder (evt. i samråd med kontaktlærer), osv. Dette har også vært gjennomført i ulik grad i de lærlingbedriftene som har inngått i prosjektet. Men det bør komme på plass et rammeverk for hvordan dette skal organiseres før en eventuell videreføring av konseptet.

Det er stor økonomisk risiko knyttet til lærlingbedriftene, særlig med bedriftene innen torskeoppdrett. Forvaltning av et relativt stort tilskudd fra fylkeskommunen, har skapt et behov for å ha sterkere styring med det som skjer i lærlingbedriftene fra skolens side. Det bør vurderes hvordan den økonomiske risikoen har påvirket organiseringen av lærlingbedriften, og hvilke konsekvenser dette har hatt for elevenes læring.

En annen problemstilling knyttet til formalisering oppstår på grunn av bedriftenes størrelse. Med vesentlig større omsetning enn i for eksempel ungdomsbedrifter, kommer lærlingbedriftene fort inn i spørsmål som plikt til å betale merverdiavgift, samt arbeidsgiveravgift og skatt ved eventuell utbetaling av lønn. Det bør også vurderes hvordan dette er løst innenfor rammene av skolen.

Det bør videre diskuteres og eventuelt utredes andre måter å organisere lærlingbedriftene på, for eksempel etter mønster av ungdomsbedriftene. Finnes det andre måter å ta hånd om den økonomiske og juridiske risikoen, samt de formelle kravene forbundet med denne aktiviteten?

3.4 HVORDAN ORGANISERE LÆRLINGBEDRIFTENE SLIK AT ELEVENE FÅR LÆRE ENTREPRENØRSKAP GJENNOM ERFARING UTEN AT RISIKOEN BLIR FOR STOR FOR ELEVER OG SKOLE?

Vi har tidligere pekt på at omfanget av lærlingbedriftene og manglende formalisering har medført relativ stor økonomisk risiko, først og fremst for skolen. De har derfor tatt organisatoriske grep underveis i prosjektet, blant annet ved at regnskapsføring og avtaler tas inn under skolens system. Dette er et eksempel på hvordan ”ting har blitt til underveis”.

Både skolen og lærlingene mener at flere og klarere rammer bør komme på plass dersom metoden skal videreføres. Lærlingene nevner først og fremst de økonomiske betingelsene. De

mener det er vanskelig at man ikke vet hvilke økonomiske rammer man har å forholde seg til, og mener det bør finnes en grunnkapital for alle virksomhetene. Særlig aktuelt er dette for kapitalkrevende forretningsideer som torskeoppdrett. Elevene som har deltatt i Cod Marine og Entreprenør Torsk uttrykker misnøye med at økonomien i bedriftene har vært så usikker. Flere av lærlingene forteller at de ikke har hatt noen som helst kontroll over økonomien bedriften, og at det har vært kilde til stor frustrasjon at man skulle drive bedrift uten å vite hva man hadde av midler. De mener at systemet der skolen fører regnskapet ikke er godt, og at bedriften selv bør få oversikt og mer kontroll med egen økonomi og regnskapsføring. Det fordrer en annen måte å kontrollere den økonomiske risikoen på, der mer myndighet og kontroll overlates til lærlingene uten at de blir utsatt for stor risiko.

Fra de skoleansattes synspunkt er det en del andre rammer som mangler. De er også opptatt av at det må være økonomisk sikkerhet for to års drift, men nevner også at det ikke ble bevilget midler til skolen for oppfølging av lærlingbedriftene. De opplever at det har vært trangt med ressurser for skolene. Videre nevner de at undervisning i økonomi, og kanskje noe mer bedriftsrelatert undervisning, er en forutsetning for å kunne drive lærlingbedriftene forsvarlig. For bedriftene som har drevet torskeoppdrett er det nødvendig med minst to lærlinger i bedriften, på grunn av kontinuerlig ansvar, helgearbeid og så videre. Kanskje burde det vært flere?

For å avhjelpe kapitalbehovet, og dermed også den økonomiske risikoen, bevilget Nordland fylkeskommune kr 200.000 som startkapital til lærlingbedriftene. Meningen var at disse pengene skulle gå videre å være startkapital også i neste lærlingbedriftsprosjekt. Fylkeskommunen tok imidlertid ikke høyde for den økonomiske risikoen som ligger i driften, og det er ikke diskutert hva som eventuelt skal skje dersom deler av denne summen tapes (ved underskudd i bedriften). Bør man kanskje vurdere å opprette et slags tapsfond, slik at hver ny bedrift kan starte med like stor kapitalbase? Ved overskudd i bedriftene kunne det så overføres penger til et slikt fond.

I tillegg kom problemstillingen med at de pengene som bevilge forsvant inn i skolens regnskap da Meløy videregående skole gikk med underskudd på den samlede driften. Kunne det finnes en måte å sikre at lærlingbedriftenes driftskapital ikke blir skadelidende ved eventuelle underskudd på skolens drift?

3.5 KAN LÆRLINGBEDRIFTER ORGANISERES SLIK AT DET KAN BLI MER ENN ET PROSJEKT I LITEN SKALA?

Slik prosjekt lærlingbedrift til nå har vært organisert, begrenser prosjektet seg til utprøving i relativt liten skala. Modell 1 "Drive Business" begrenses av hvor mange lærlinger skolen kan ta ansvar for. Her kreves det kapasitet til å følge opp læringene i forhold til fagopplæringen og på entreprenørskapsområdet, forretningsideer som er mulig å gjennomføre innenfor rammene av skolen, lokaler, m.m. Her er det også spørsmål om hvilket ansvar skolen ønsker å ta. Modell 2 "Opplevelse" er begrenset av tilgangen på små, nye bedrifter med gründere som vil inngå den type kontrakt som Tysfjord Marine Farm har inngått. Modellens gjennomføring er avhengig av en spesiell type gründer med vilje og nok erfaring til å følge opp lærling, samt at bedriften har et innovasjonsprosjekt som lærlingen kan involveres i. Lærlingen må få innsikt i bedriften og være mye tettere involvert enn det er vanlig at en lærling er. Samarbeidet mellom lærling og bedriftsleder/gründer må være godt, med et gjensidig ansvars- og tillitsforhold, for at modellen skal fungere.

Dersom man ønsker å videreføre ordningen med lærlingbedrift, er det sannsynligvis nødvendig å vurdere hvordan dette kan gjennomføres i noe større skala, slik at flere lærlinger kan benytte seg av tilbudet. Noen av følgende spørsmål kan være aktuelle å vurdere i denne sammenheng:

- ✓ Kan modell 1 utvides til å ikke bare omfatte lærlingbedrifter nært knyttet til skolen, men i stedet benytte en bedrift eller en annen offentlig organisasjon som fadder eller inkubator for lærlingbedriften? Det vil da drives lærlingbedrift som om det var en egen enhet, men en bedrift eller annen organisasjon tar på seg ansvaret som juridisk og økonomisk formell enhet, og kan også ta på seg oppfølgingsansvaret for lærlingene.
- ✓ Kan modell 1 utvides ved at lærlingbedriftene får en noe friere rolle i forhold til skolen, slik at skolen får kapasitet til flere? Dette krever sannsynligvis god kontakt med en bedrift der lærlingene også kan gå i lære med hensyn til faget sitt.
- ✓ Er det mulig å tenke seg lærlingbedrifter i mindre skala – som en biaktivitet i forhold til ordinær læretid (i likhet med ungdomsbedrifter og studentbedrifter som er biaktiviteter i forhold til skolegang/studier)?

- ✓ Kan modell 2 utvides gjennom samarbeid med Innovasjon Norge? Innovasjon Norge er virkemiddelaktør, blant annet ovenfor nyetablerte bedrifter. Kan tilbudet om en lærling utformes som et virkemiddel ovenfor bedrifter med delvis finansiering av lærlingen? Dette vil tilføre kompetanse til bedriftene, samt være et bidrag i forhold til vekst i små og nye bedrifter.
- ✓ Kan opplæringskontoret spille en rolle i forhold til aktiv formidling av kontakt mellom innovative bedrifter og entreprenørskapslærlinger? Hvordan kan i så fall en slik aktiv formidlingsrolle organiseres?

3.6 PROBLEMSTILLINGER TIL EVALUERING AV PROSJEKT LÆRLINGBEDRIFT

Dette forprosjektet har hatt som formål å framskaffe dokumentasjon knyttet til de forsøkene som har vært gjennomført med lærlingbedrift i Nordland. Det er gitt et sammendrag av dokumentasjonen i dette notatet. I tillegg har vi gjort oss noen betraktninger rundt det som er framkommet. Samlet sett gir dette grunnlag for å diskutere problemstillinger til en eventuell evaluering eller videre studier av erfaringene med prosjekt lærlingbedrift. Vi foreslår at eventuelle videre studier går nærmere inn på noen av følgende punkter:

- ✓ Organisering av lærlingbedrift i skolen, håndtering av økonomi, risiko og formelle krav
- ✓ Veilederrollen – hvordan har oppfølgingen av lærlingbedriftene fungert?
- ✓ Rammer for lærlingbedriftene; ansvarsfordeling, beslutningsmakt, risikohåndtering. (Rammer for å sikre, frihet til å prøve)
- ✓ Utfordringer knyttet til eventuell videreføring av prosjektet, herunder oppskalering og organisering

REFERANSER

Alsos, G.A., Rasmussen, E. og Rønning, W (2005) *Har du en god idé? Idéskaping i ungdomsbedrifter*. NF-arbeidsnotat nr 1008/2005, Bodø: Nordlandsforskning.

Utdannings- og Forskningsdepartementet (2003) *Se mulighetene og gjør noe med dem! – strategi for entreprenørskap i utdanningen. 2004-2008*. Oslo.